

In vogelvlucht: Debat Cultuurverkenning Rotterdam

Rotterdam, 29 oktober 2014. 'Nobody is protected' is de titel van het kunstwerk van Remy Jungerman dat prominent voor de collegezaal staat. Een houten kathedraal met een uitbundige hoeveelheid microfoons. Het wordt het symbool van de avond, in Het Nieuwe Instituut voor architectuur, design en e-cultuur. Want hier spreekt men vrijuit. Hier zijn voldoende zenders aanwezig. En hier is niemand boven kritiek verheven. Een sfeerimpressie van een levendig cultuurdebat onder leiding van Jeroen Bartelse (algemeen secretaris Raad voor Cultuur). Met ruim tweehonderd plaatselijke participanten. Vijf spraakmakende statements. Twee aandachtige adviesraden. Mensen op de trappen. En één doel: een goed advies aan minister Bussemaker, en aan de aanwezige wethouder Adriaan Visser.

Gastheer Guus Beumer, directeur van het Nieuwe Instituut, trapt af. Hij complimenteert de Raad voor Cultuur met de bottom-up benadering van *De Cultuurverkenning*, maar mist in de beschouwing de grootste verandering: het nieuwe overheidsbeleid voor de creatieve industrie. Rotterdam is een stad van makers, en de makers zijn in transitie. De co-creatie en de verbinding met het maatschappelijk belang die zij zoeken, zijn bij uitstek culturele vraagstukken. Daarbij is de lokale, specifieke, culturele infrastructuur het meest urgent. Dat heeft de raad gemist.

Melanie Post van Ophem, voorzitter van de Rotterdamse Raad voor Kunst en Cultuur, herkent veel in *De Cultuurverkenning*. Zij kent de grootstedelijke problematiek en de grootstedelijke kansen. Rotterdam bevindt zich in een spagaat tussen het bedienen van een vergrijzend publiek, en de stad als magneet voor jonge mensen in de binnenstad - aan de randen en internationaal.

Adriaan Visser, wethouder Financiën, Sport en Cultuur in Rotterdam, roemt de jonge groeiende stad met al zijn talent en energie, en noemt digitalisering als een kans die nog niet is gepakt. Hij uit zijn zorgen over de ruimte voor talent, en zoekt zelf naar een nieuw evenwicht tussen jonge makers en nieuwe initiatieven enerzijds, en bestaande instellingen anderzijds. Budgetneutraal, dat wel. Met regionale accenten als muziekeducatie, de verbinding van creatieve industrie met erfgoed, het benutten van leegstaande panden en - dan toch?- een poppodium voor Rotterdam.

Joop Daalmeijer, voorzitter van de Raad voor Cultuur, draait er niet omheen. De cultuursector heeft een politieke klap gekregen, en is die nu aan het verwerken. We staan nog overeind, maar er zijn slachtoffers gevallen: zo verdient 50% van de acteurs niet meer dan 10.000 euro per jaar, en voor beeldend kunstenaars is dat niet veel beter. Hij benadrukt dat er niet alleen een creatieve industrie is in Nederland, maar ook een bloeiende culturele industrie, waarbij elke euro die daarin wordt gestopt, € 1,80 oplevert.

Dan is de vloer aan Aruna Vermeulen, directeur van het HipHopHuis. Zij doet een oproep aan de gevestigde orde. Herken jonge informele initiatieven voor wat zij zijn: de toekomst en legitimering van de sector. Stop daarom met deuren op kieren zetten en handreikingen doen naar jongeren: ga ze liever actief zoeken. De straat op, naar hun niveau. Noem het een keer entertainment, in plaats van cultuur. Maak een pop-up loket, dat écht toegankelijk is. En zorg dat de regelgeving er is voor deze gebruikers, en niet andersom.

Haar stelling: “Er moet door de stad ACTIEF worden gezocht naar manieren om de afstand tussen informele jongereninitiatieven en de gevestigde kunstwereld te dichtten. Dat is essentieel voor zowel vernieuwing als relevantie.”

De zaal denkt mee. Moet de gevestigde kunstwereld zakken, of is opstijgen een beter woord? Hoe krijg je het geld dat beschikbaar is bij de mensen die het nodig hebben? Wat betekent samenwerking op gelijkwaardig niveau? Eén ding wordt duidelijk: als er geld bij moet komen vanuit de Gemeente Rotterdam, dan moeten de gevestigde instellingen daarvoor iets inleveren.

Het tweede statement is van Ariëtte Kasbergen, directeur van SKVR. Zij verving bij wijze van gedachtenexperiment op een congres over sport stiekem het woord sport voor cultuur. De context bleek hetzelfde: het dient maatschappelijke doelen, het is zoeken naar verbindingen en de ontwikkeling van kinderen is een aandachtspunt. Neem bijvoorbeeld de dansprojecten voor ouderen en kinderen, waarvan de laatsten na binnenschools dansen ook buitenschools gaan dansen. Het is daarom tijd voor ontschotting van beleidsdoelstellingen en middelen. Haar stelling: “Kunst(educatie) levert een positieve bijdrage op vele maatschappelijke vlakken. Ontschotting en een integrale benadering zijn nodig.”

De zaal stelt kritische vragen. Gaat de wethouder in navolging van de minister meer geld beschikbaar stellen voor muziekeducatie? Is cultuureducatie niet meer dan muziekeducatie, en goed beleid niet meer dan een potje met een hokje? Komt cultuur dit keer dan ook eindelijk terug in de Onderwijsnota? En gaat het om nog steeds om kwantiteit en op papier, of om kwaliteit en in het écht?

Next up is Lyda Vollebregt, artistiek directeur van DordtYart. Zij beschrijft de beweging van ‘burgers: van consumenten naar producenten’. Daarbij hoort een nieuwe houding van de overheid. Omarm particuliere initiatieven. Niet met mooie woorden, maar echt. Via regelgeving. En handhaving, of de afwezigheid daarvan. Zet het plezier van het doen voorop. En verzandt niet in systeemdenken, dat leidt alleen maar tot consumentengedrag. Ook doet zij een oproep aan burgers. Wordt producent! Wacht niet op je erfenis, maar creëer je eigen nalatenschap door te produceren op kleine schaal. En tot slot richt zij zich tot de sector: Wees dienend voor initiatieven en verlaat die monopoliepositie.

Het publiek reageert. Is het idee van ‘produmenten’ niet een onhaalbare ideologie? Wat gebeurt er met onze internationale topmerken als de overheid zich terug zou trekken? En is het niet gewoon een kwestie van én én: het overeind houden van de culturele infrastructuur en daarnaast het faciliteren van vernieuwing met beleidsinstrumenten?

De vierde spreker is Rutger Wolfson, directeur van het Internationaal Film Festival Rotterdam. Zijn stelling: “De Raad voor Cultuur signaleert een aantal fundamentele ontwikkelingen in de manier waarop cultuur wordt gemaakt, verspreid en genoten. Maar de raad durft de echt moeilijke vragen niet te stellen.”

Hij somt op: consumenten worden omnivoren; de canonieke cultuur verliest terrein; maker, professional en publiek vermengen zich. Maar als je dat serieus neemt, kom je uit bij ongemakkelijke vragen. Wat gaan instellingen hieraan doen? Is het erg? Wat betekent het voor hun legitimiteit?

En voor zaken als de amateurkunsten en de talentontwikkeling?

Het publiek vult aan. Hoe zit het met de diversiteit in de stad; met de nieuwe Nederlanders, in de regio beter bekend als Rotterdammers? Wordt het niet tijd om naar mensen en scholen toe te gaan? Want waren de centrale locatie en het gebouw immers niet slechts een middel? En het publiek gaat verder. Moet je nog een Rotterdams Philharmonisch Orkest én een Residentie Orkest in de culturele basisinfrastructuur hebben? En over wiens cultuur praat de raad eigenlijk, als alleen al in deze stad 50% van niet-westerse komaf is?

Het laatste statement is van Johan Idema. Hij heeft een landelijk verhaal, onafhankelijk van steden en instellingen. In het debat heeft hij één woord gemist: Publiek. Hij haalt een Amerikaans onderzoek aan over de impact van cultuur op het publiek. Wat bleek? Die was bij amateurkunst het grootst. Waar komt dat terug? Ook wijst hij op een onderzoek van het Sociaal Cultureel Planbureau, dat mensen na afloop van een voorstelling vroeg: “Wat heeft u eruit gehaald?” Uit de opties troost, inspiratie, nieuwe energie, koos men: een leuk avondje uit. Is dat alle subsidie waard? Klassieke muziek heeft een groot publiek. Maar online, niet in het concertgebouw. De conclusie: makers en kunstenaars zijn niet het probleem. Het publiek is niet het probleem. Het probleem ligt bij de intermediairs, die de verkeerde vorm en het verkeerde gebouw kiezen. Maar theater is niet het gebouw. Zijn stelling: “Cultuur heeft niet de impact die we denken of wensen. Toch kan het bereik en de beleving van cultuur relatief eenvoudig sterk worden verbeterd.

De discussie zet lang door. Moet het Rotterdam Philharmonisch Orkest dan voortaan maar in parkeergarages spelen? Hoe zorgen we ervoor dat die dichte doos die de schouwburg is, wordt geopend (zonder dat het onverwachte miljoenen kost)?

Wat beklijft zijn een aantal kernwoorden en een aantal lessen die de trends en ontwikkelingen uit *De Cultuurverkenning* nog eens onderstrepen. Publiek, stad, rolverschuiving, intermediairs en verwarring zijn woorden die nagonzen op de gangen. Daarnaast een aantal lessen: beleidsmakers zitten in een spagaat in een levendig en divers cultuurveld. De puzzel wordt gemaakt in de stad, die vol energie verder praat. En de minister en de Kamers dienen met goede wetgeving te komen die gebruikt kan worden door de mensen die ermee werken.

Het is tijd voor de volgende stap. Van woorden naar daden.